
A Authoritative Reading of Haj Qasim Soleimani's Will Based on the Theory of Good Governance

Seyed Mohamad Javad Gorji^{id*}

Article Info

Article Type:

Research Article

Keywords:

Good Governance,
Shahid Soleimani,
Problem of Inefficiency.

Submitted: 18 May 2024

Revised: 10 June 2024

Accepted: 11 June 2024

Published: 10 September 2024

ABSTRACT

Today, the concept of governance has provided the ground for attitudinal and action transformation in facing the problem of functional inefficiency. In the framework of this paradigm, the principles of accountability, efficiency and effectiveness, the rule of law, accountability, transparency and consensus building are followed. This research is conducted using the qualitative content analysis method and the research findings show that the will of Martyr Soleimani, in addition to having the implications of governance Well, it has other authoritative meanings such as spiritual connection with God, obedience to the authority of the jurist, believing people, the spirit of apologizing to the people, etc . In the field of good governance, 17 propositions including 6 propositions of responsibility, 3 propositions of accountability, 3 propositions of efficiency and effectiveness, 2 propositions of the rule of law, 2 propositions of the rule of law and 1 proposition of participation have been identified, and 25 propositions refer to the specific dimensions of governance in the will. The result of this research is our point out that the personality of Martyr Soleimani can be considered a transformative model in the field of making the administrative system and organizations more efficient.

Cite This Article: Gorji, S.M.J. (2024). A authoritative reading of Haj Qasim Soleimani's will Based on the theory of good governance. *Journal of Haj Qassem Soleimani School*, 1(1), 165-174 [In Persian].

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

DOI: [10.22103/mhq.2024.23461.1019](https://doi.org/10.22103/mhq.2024.23461.1019)

©The Author(s)

خوانشی حکمروایانه از وصیت‌نامه حاج قاسم سلیمانی بر اساس نظریه حکمرانی خوب

سیدمحمدجواد گرچی*

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

امروزه مفهوم حکمرانی زمینه تحولی نگرشی و کنشی را در مواجهه با مسأله ناکارآمدی عملکردی فراهم آورده است. در قالب این پارادایم، اصول پاسخگویی، کارایی و اثربخشی، حاکمیت قانون، مسئولیت‌پذیری، شفافیت و اجماع‌سازی دنبال می‌شوند. این پژوهش به روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد وصیت‌نامه شهید سلیمانی علاوه بر برخورداری از دلالت‌های حکمرانی خوب، دارای دلالت‌های حکمروایانه دیگری مانند پیوند معنوی با خداوند، تبعیت از ولایت فقیه، مردم‌باوری، روحیه عذرخواهی از مردم و غیره است که در مجموع شامل ۴۲ واحد معنایی متمایز می‌شوند. در زمینه حکمرانی خوب ۱۷ گزاره شامل ۶ گزاره مسئولیت‌پذیری، ۳ گزاره حساب پس‌دهی، ۳ گزاره کارایی و اثربخشی، ۲ گزاره حاکمیت قانون، ۲ گزاره حکمیت قانون و ۱ گزاره مشارکت شناسایی شده‌اند و ۲۵ گزاره نیز به ابعاد خاص حکمرانی در وصیت‌نامه اشاره دارند. نتیجه این پژوهش ما را به این مهم رهنمود می‌کنند که شخصیت شهید سلیمانی می‌تواند الگویی تحول‌آفرین در زمینه کارآمدسازی نظام اداری و سازمان‌ها محسوب شود.

کلیدواژه‌ها:

حکمرانی خوب،

شهید سلیمانی،

مسأله ناکارآمدی.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۲/۲۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۲۲

تاریخ انتشار برخط: ۱۴۰۳/۶/۲۰

استناد: گرچی، سیدمحمدجواد (۱۴۰۳). خوانشی حکمروایانه از وصیت‌نامه حاج قاسم سلیمانی بر اساس نظریه حکمرانی خوب. مجله مکتب درس‌آموز حاج قاسم سلیمانی، ۱۱(۱)، ۱۶۵-۱۷۴.

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان

DOI: 10.22103/mhq.2024.23461.1019

©The Author(s)

* نویسنده مسئول، دانشجوی دکتری گروه جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

رایانامه: sj.gorji@gmail.com

مقدمه

مسئله ناکارآمدی عملکردی^۱ از عمده‌ترین مسائل اجتماعی^۲ امروز و بلکه گذشته ایران شماره شده است؛ به گونه‌ای که در کنار مسائل مهم دیگری مانند کمبود آب، فساد، فرسایش سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی، ناهنجاری ساختاری اقتصاد ایران، نگرانی درباره آینده و احساس بی‌آیندگی، انباشت نارضایتی‌ها، بیکاری و قضاوت افکار عمومی درباره عملکرد حاکمیت، جزء ده مسئله اصلی ایران قلمداد شده است (روزنامه ایران: ۱۳۹۷/۶/۳). نگاهی به تجارب جهانی نیز نشان از عمومیت نسبی این مسئله دارد و تاریخ اکثریت آنها دست کم در برهه‌هایی شاهد بروز این مسئله جدی بوده است. همچنین نگاهی به تجارب جوامع پیشرفته امروزی نشان می‌دهد آنها، تنها پس از اصلاحات اجتماعی و سیاسی فراگیر، از جمله اصلاح ساختار اداری، به پیشرفت اقتصادی- فرهنگی و ارتقاء سطح زندگی مردم دست یافتند (صبوری، ۱۳۹۰: ۵۹۳). بنابراین صورت‌بندی کارآمد مسئله حکمرانی، از ضرورت‌های جدی کشور برای فهم و حل درست مشکلات است.

مفهوم حکمرانی^۳ و مفاهیم هم‌عرض آن تاریخچه‌ای طولانی دارند؛ مفاهیمی مانند دولت^۴، حکومت^۵ و حاکمیت^۶ (قلی‌پور، ۱۳۸۸: ۱۷) اما پیدایش مفهوم حکمرانی عمدتاً بدلیل شکست پارادایم سنتی سیاست‌گذاری^۷ و مدیریت عمومی توأم با پیچیده‌تر شدن جوامع و ناتوانی بوروکراسی‌های سلسله‌مراتبی سنتی بوده است (وحدانی‌نیا و درودی، ۱۳۹۸) بنابراین با پیشرفت‌های شناختی و علمی صورت گرفته در دنیا، اکنون دیگر عصر جدیدی از حل مسائل عمومی پدیدار شده است که به جای تکیه به حکومت برای حل مشکلات عمومی، حکومت بیشتر یک میزبان برای بازیگران دیگر است که به خوبی نقش بسیج^۸ را ایفا می‌کند. بدین ترتیب با رشد این تفکر که دیگر حکومت به تنهایی قادر به پاسخ دادن به مسائل پیچیده اداره امور نیست و ظرفیت‌های حل مسئله توسط حکومت‌ها کافی نیست، بسیاری از حکومت‌ها برای تحقق اهداف عمومی و ارائه بهتر خدمات عمومی، در کنار اصلاحات درونی و ارتقای قابلیت دستگاه اداری، رو به ایجاد روابط متقابل مبتنی بر اعتماد و همکاری و مشارکت با بنگاه‌های خصوصی، انجمن‌ها و سازمان‌های خیریه و سمن‌ها و دیگر ذینفعان آورده‌اند (وحدانی‌نیا و درودی، ۱۳۹۸) که جلوه‌هایی از مفهوم حکمرانی است.

همانگونه که مطرح شد، حکمرانی تلاش می‌کند تا ظرفیت‌های نهفته در مردم را برای دستیابی به اهداف عمومی به بهترین شکل به‌کارگیری کند تا هم منافع عمومی حفظ شود و هم حداکثر مشارکت توسط مردم محقق شود. در این رهگذر همواره تاریخ شاهد جلوه‌گری تصاویری هم از جنس حکومت بوده است و هم با فراوانی کمتری شاهد ظهور حکمرانان شایسته در عرصه‌های گوناگون فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، نظامی و ... که امروزه می‌توان عملکرد آنها را محک زد و میزان عمل آنها را به هر یک از این گونه مفاهیم درک نمود.

با نگاهی به تاریخ معاصر ایران، می‌توان بی‌درنگ به چهره‌هایی دست یافت که بدون محدود کردن خویش در ادبیات نظری حکمرانی و حکمرانی خوب، به صورت عملی مفاهیم مستتر در آن را پیاده کرده‌اند و از خود تصویری گویا به‌عنوان حکمران خوب به جای گذاشته‌اند. اینگونه شخصیت‌ها در عین نادر بودن، کم‌تعداد نیستند؛ اما در سطوح کلان کمتر یافت شده و می‌شوند و یا کمتر مورد توجه توده مردم قرار می‌گیرند. شخصیت شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی از اینگونه شخصیت‌های متمایز و مثال‌زدنی است. او اگرچه به‌عنوان یک فرمانده بزرگ نظامی شناخته می‌شود؛ اما به دلیل حضور در عرصه‌های گوناگون دیگری که عرصه‌هایی از حاکمیت یا حکمرانی محسوب می‌شوند می‌توان وی را شخصیتی فراتر از نظامی محسوب کرد و وجوه مدیریتی او را مورد مطالعه و تحقق قرار داد. در این پژوهش کوشیده‌ایم مبتنی بر ادبیات علمی نوین، به شخصیت حکمروایانه شهید سلیمانی نگاهی دقیق داشته باشیم. برای استناد علمی کار متن وصیت‌نامه شهید را مورد تحلیل کیفی قرار داده‌ایم. وصیت‌نامه شهید حاج قاسم سلیمانی به صورت کلی در دوازده سرفصل قابل طبقه‌بندی است: شهادت به اصول دین، سپاسگزاری بابت نعمت‌ها، طلب عفو از خداوند متعال، حسرت از جاماندن از دوستان شهید، خطاب به برادران و خواهران مجاهد، خطاب به برادران و خواهران ایرانی، خطاب به مردم کرمان، خطاب به خانواده شهید، خطاب به سیاسیون کشور، خطاب به برادران سپاهی و ارتشی، خطاب

¹ Functional inefficiency

² Social Problem

³ Governance

⁴ State

⁵ Reign

⁶ Government

⁷ Traditional politics

⁸ Mobilization

به علماء و مراجع و در نهایت طلب عفو از همگان.

عموم ایرانیان این شهید والامقام را به عنوان یک فرمانده نظامی برجسته می‌شناسند. ایشان در بسیاری از عملیات‌های دفاع مقدس به عنوان یک فرمانده، طراح و عمل‌کننده بوده است. همچنین بعد از این دوره، در ایجاد امنیت مرزهای شرقی کشور نقش ویژه‌ای را ایفا کرد و سپس طی سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۸ به عنوان فرمانده بالاترین نیروی نظامی برون مرزی ایران (نیروی قدس) نقش آفرینی‌های بی‌بدیلی را به نمایش گذارد. در این پژوهش، خوانشی از وصیت‌نامه شهید حاج قاسم سلیمانی مبتنی بر نظریه حکمرانی خوب ارائه می‌شود. امروزه وصیت‌نامه نویسی توسط چهره‌ها و شخصیت‌ها، یکی از ابزارهای شناخت تفکر و مرام آنهاست و می‌تواند دست‌مایه تحلیل و تعمق برای خوانندگان را فراهم آورد. تاریخ ایران و جهان شاهد انبوهی از این وصیت‌نامه‌های پرمغز و خواندنی است.^۱ تلاش نگارنده مقاله نیز این بوده است که با رعایت ضوابط علمی و پژوهشی به واکاوی ابعاد حکمرانی خوب در متن وصیت‌نامه شهید بپردازد. بر این مبنای سؤال اصلی این پژوهش این است آیا می‌توان بین مشی عملی و نظری شهید سلیمانی که خلاصه آن در وصیت‌نامه‌اش نمود یافته است با مفاهیم نظریه حکمرانی خوب تطابق یا هم‌راستایی مشاهده کرد و آیا بر اساس منطق روش شناختی کیفی می‌توان شهید سلیمانی را یک حکمران خوب مطابق با نظریات علمی تعریف کرد.

پیشینه تجربی

برای بررسی پیشینه تحقیقات موجود در زمینه وصیت‌نامه شهید سلیمانی، پایگاه‌های علمی معتبر بررسی شد و مهمترین موارد مرتبط مورد بررسی قرار گرفت.

بهشتی و البرزی (۱۳۹۹) با تحلیل گفتمان وصیت‌نامه شهید سلیمانی دریافته‌اند اصلی‌ترین چهارچوب موجود در متن این سند، تقویت گفتمان انقلاب اسلامی به عنوان مرکزیت تحولات و تقابلات ایدئولوژیک اسلام و دشمنان اسلام است. همچنین ساختارهای گفتمان مدار موجود در فرازهای وصیت‌نامه شهید حاکی از ایدئولوژی مترقی شیعه یعنی ولایت فقیه بوده است.

کشکولی و اسلامی تنها (۱۳۹۹) در پژوهش خود به تحلیل کنش‌های گفتاری وصیت‌نامه شهید سلیمانی پرداخته‌اند. یافته‌های آنها نشان می‌دهد بیشترین بسامد، مربوط به کنش‌های اظهاری و ترغیبی است که شهید سلیمانی برای توصیف وضعیت موجود جهان و ضرورت‌های مسئولیت‌پذیری همگانی برای حمایت از ولایت فقیه و نظام اسلامی صورت بندی کرده است.

جلیلیان (۱۳۹۹) به الگوی تفکر راهبردی مدیران جهادی بر اساس وصیت‌نامه شهید سلیمانی پرداخته و پس از شناسایی و تحلیل مضمون‌های پایه و مضمون‌های سازمان دهنده، شش مضمون فراگیر را به عنوان عناصر تفکر راهبردی مدیران جهادی شناسایی کرده است: دین‌مداری، ولایت‌مداری، فرهنگ شهادت‌طلبی، وحدت‌گرایی اسلامی، حکمرانی خدامحورانه و اقتدار نظامی - دفاعی.

شهبازیان (۱۴۰۰) به بررسی مبانی انتظار مقاومتی و بازتاب آن در وصیت‌نامه شهید سلیمانی پرداخته و دریافته است که شهید با توجه به دلایل برگرفته از عقل، قرآن، روایات و سیره متشرعه، ضرورت حکمرانی فقیهانه را اثبات کرده است و لازمه انتظار مقاومتی را حاکمیت و تسلط فقیه جامع‌الشرایط بر جامعه عنوان کرده است.

همانگونه که مشاهده شد پژوهش درباره شهید سلیمانی سابقه پژوهشی چندانی ندارد و کارهای موجود نیز هر یک از زاویه‌ای خاص به شهید پرداخته‌اند لیکن پژوهش حاضر به چند دلیل از این گونه پژوهش‌ها قابل تمیز است: اول اینکه رویکرد این پژوهش، رویکردی بین‌رشته‌ای است یعنی تلاش می‌کند میان علوم جامعه‌شناسی، مدیریت و علم سیاست پیوندی برقرار کند و چنین تلفیقی امروزه در متن روش‌های علمی نوین قرار دارد. دومین جنبه تمایز این پژوهش، فراتر رفتن از جنبه‌های احساسی و غیرمستند سبک مدیریتی شهید سلیمانی و دست یافتن به زوایای اندیشه وی بر اساس منطق روش شناختی علمی است تا هم از اتقان علمی لازم برخوردار باشد و هم دستاوردهای لازم برای فعالان و مدیران را فراهم نماید.

^۱ Holograph

^۲ می‌توان به وصیت‌نامه پیامبر اسلام، امام علی (علیه‌السلام)، امام خمینی و ... اشاره کرد.

چهارچوب نظری

اصطلاح حکمرانی از واژه Governance گرفته شده و به معنای حکومت، فرمانروایی^۱ و راهبری^۲ (حق‌شناس، ۱۳۷۹: ۶۸۹) و به طور کلی عبارت از خدماتی است که دولت‌ها برای شهروندان فراهم ساخته و محیط و بستری آماده می‌سازند تا در آن محیط، شهروندان قادر به فعالیت باشند (می‌دری، ۱۳۸۳: ۶۰۶). این اصطلاح بر اعمال قدرت در مجموعه‌ای از زمینه‌های نهادی^۳ دلالت دارد و در آن مفاهیم هدایت، کنترل و تنظیم فعالیت‌ها در جهت منافع مردم یا شهروندان، رأی دهندگان و کارکنان مستتر است. در نظر دانشمندان علوم سیاسی، حکمرانی بر فراگرد مدیریت سیاسی اشاره دارد که مبنای هنجاری اقتدار سیاسی^۴، سبک هدایت امور عمومی و به‌کارگیری منابع عمومی را در بر می‌گیرد (پورعزت و عطار طاهری، ۱۳۸۷: ۱۹) نهاد برنامه توسعه سازمان ملل^۵، حکمرانی را اعمال قدرت در مدیریت سازمان، موسسه یا دولت تعریف کرده است یعنی به‌کارگیری اختیار یا قدرت سیاسی، اقتصادی و اداری به منظور اداره مسائل جامعه در تمام سطوح (UNDP, 2002) الگوی حکمرانی پس از اجرای سیاست‌های تعدیل ساختاری^۶ مورد نظر بانک جهانی و تشویق کشورهای در حال توسعه به خصوصی سازی^۷، مقررات زدایی و سایر اصلاحاتی که عمدتاً رویکرد اقتصادی داشتند و با مشخص شدن نتایج این سیاست‌ها و ناکامی‌ها در تحقق اهداف مورد نظر، معرفی شد. در نتیجه بدیهی است مفهوم حکمرانی وسیع‌تر از حکومت است؛ زیرا حکومت به طور مشخص با نقش مقامات سیاسی در حفظ نظم اجتماعی در سرزمین معین و اعمال قدرت اجرایی در محدوده آن سر و کار دارد در حالیکه در حکمرانی، سه اصل مورد توجه است: پاسخگویی^۸، مشروعیت^۹، شفافیت^{۱۰}. در قالب پارادایم حکمرانی، گذری در واحد تحلیل از نهاد عمومی یا برنامه عمومی اختصاصی به ابزارها و ساز و کارهای مشخص دیده می‌شود که از طریق آنها اهداف عمومی پیگیری می‌گردد (وحدانی‌نیا و درودی، ۱۳۹۸)؛ بنابراین می‌توان حکمرانی را فرایندی دانست که گروهی از مردم به نمایندگی از تمام مردم تصمیماتی می‌گیرند و سپس گروهی دیگر، تحت نظارت یا به نمایندگی از آنها تصمیمات را اجرا می‌کنند و یا اجرا نمی‌کنند (قلی‌پور، ۱۳۸۸: ۲۵)؛ بدین لحاظ حکمرانی بد^{۱۱} به منزله یکی از دلایل ریشه‌ای مشکلات جامعه محسوب شده است.

حکمرانی خوب چیزی بیش از مدیریت کارآمد منابع مالی و اقتصادی یا ارائه خدمات ویژه اس و مشتمل بر یک استراتژی اصلاحی وسیع برای تقویت نهادهای جامعه مدنی است و حکومت را بازتر، پاسخگوتر و دموکراتیک‌تر می‌سازد. اصطلاح حکمرانی خوب اولین بار در یک سند بانک جهانی در ۱۹۸۹ آمده و در متن سند اصطلاح حکمرانی خوب در راستای این موارد بوده است: انواع سیاست‌های تطبیقی ساختاری که سال‌های متمادی از سوی بانک جهانی دنبال می‌شد (بانک جهانی^{۱۲}، ۱۹۸۹). حکمرانی خوب، رویکردی است که در نتیجه ناکامی سیاست‌های دولت رفاه و اقتصاد لیبرالی^{۱۳} شکل گرفت و در آن بر ارائه خدمات عمومی کارآمد، نظام قضایی قابل اعتماد و نظام اداری پاسخگو تأکید می‌شود و بویژه در ارتباط با توسعه پایدار^{۱۴}، مانند پل ارتباطی میان این حوزه‌ها عمل می‌کند (قلی‌پور، ۱۳۸۸: ۱۱-۱۲). از نظر کافمن^{۱۵}، حکمرانی خوب عبارت است از حاکمیتی که بر مبنای ابعاد گوناگون همانند پاسخگویی خارجی و ندای ذینفعان، ثبات سیاسی و فقدان خشونت و تبهکاری و تروریسم، اثربخشی دولت، فقدان تحمیل قوانین و حاکمیت قانون باشد و کنترل فساد نیز قابل سنجش باشد (های، ۱۳۸۵: ۱۶۵). در مجموع بر اساس آنچه در فرهنگ لغات، متون علمی و منابع موثق به زبان فارسی و انگلیسی در مورد اصطلاح حکمرانی آمده است می‌توان آنرا به صورت زیر تعریف نمود: حکمرانی، فرایند قاعده گذاری، اجرای قواعد، بررسی، نظارت و کاربست بازخوردها با اعمال قدرت مشروع و به منظور دستیابی به هدف مشترکی برای همه کنشگران و ذینفعان در

¹ Empire

² Management

³ Institutional contexts

⁴ Political authority

⁵ Organization of the United Nations Development Program

⁶ Structural adjustment policies

⁷ Privatization

⁸ Responsiveness

⁹ Legitimacy

¹⁰ Transparency

¹¹ Bad Governance

¹² World Bank

¹³ Liberal economy

¹⁴ Sustainable Development

¹⁵ Daniel Kaufman

چارچوب ارزش‌ها و هنجارها در محیط یک سازمان یا یک کشور است. در پژوهش کنونی بر اساس شاخص‌های حکمرانی خوب که توسط نهاد توسعه سازمان ملل تعریف شده است هشت شاخص را در نظر گرفته‌ایم:

حق اظهار نظر^۱ شهروندان و پاسخگویی حاکمیت (حساب پس دهی)

بر مبنای این شاخص، اگر قدرتمندان در رابطه با اعمال، اقدامات و تصمیم‌گیری‌هایشان به احاد مردم پاسخگو نباشند، مردم سالاری صرفاً در حد شعار باقی می‌ماند. بنابراین پاسخگویی عمومی به مثابه یک نهاد، مکمل مدیریت دولتی در حکومت دموکراتیک و مردم سالار است. مهم‌ترین کارکرد حساب پس دهی، کنترل دموکراتیک است. از طریق کنترل دموکراتیک بر قدرت بخش عمومی نظارت می‌شود و از سوء استفاده از اختیارات عمومی پیشگیری به عمل می‌آید. همه عناصر زنجیره تفویض اختیار سعی می‌کنند تا با پاسخگو ساختن کارگزاران فرایند اعمال و به کارگیری قدرت انتقال یافته را کنترل کنند. از نظر ویلسون دولت خوب دولتی است که هم قدرت داشته باشد و هم پاسخگو باشد و مادام که قدرت با پاسخگویی همراه باشد، خطری علیه آن کارساز نخواهد بود.

کارایی و اثربخشی^۲

بر مبنای این شاخص، توانایی حکومت برای تدوین و اجرای سیاست‌ها و مقررات درست، اندازه‌گیری می‌شود. در این بخش کیفیت مقررات^۳ نیز قابل طرح است که بر اساس این اصل، قوانین باید اخلاق محور، مبتنی بر مبنای علمی، مورد قبول اکثریت و متکی بر قانون اساسی کشور باشد تا سودمندی رویه و پیامد را توأمان مد نظر قرار دهد و علاوه بر سهولت درک به وسیله شهروندان امکان کاربرد توسط دولتمردان را داشته باشد. قوانین دارای ساختار سلسله مراتبی است که در ابلاغیه‌های رسمی باید این ساختار حفظ شود به گونه‌ای که قانون اساسی بالاترین جایگاه را در میان قوانین دارد که تمامی قوانین موضوعه مصوب مجلس باید از آن پیروی کند.

مشارکت

مشارکت حضور همه مردم در تصمیم‌گیری‌های مختلف است که هم به صورت مستقیم و هم از طریق نمایندگان و نهادهای واسطه‌ای قانونی و مشروع تحقق می‌یابد. مباحث مشارکت غالباً مبتنی بر وجود آزادی بیان و حق اظهار نظر همه افراد جامعه در حوزه‌های مختلف سیاسی و امنیتی خواهد بود. ویژگی اصلی مشارکت، آزادی مردم در ابراز نظرات و دیدگاه‌های خود است.

شفافیت

این شاخص به جریان آزاد اطلاعات و دسترسی سهل و آسان ذینفعان به آن اشاره می‌کند؛ بدین ترتیب اطلاعات کافی و قابل فهم باید در دسترس همگان قرار گیرد.

مسئولیت‌پذیری

این شاخص بدین معناست که نهادها و فرایندهای تصمیم‌گیری در یک چهارچوب زمانی منطقی به همه ذینفعان آن خدمات لازم را ارائه می‌دهند و تحقق این مهم زمانی امکان پذیر است که نهادهای تصمیم‌گیر نسبت به تأمین خواسته‌ها و تمایلات افراد احساس مسئولیت داشته باشند.

اجماع سازی

بر مبنای این شاخص، حکمرانی خوب منافع و سلیقه‌های مختلف را به سمت اجماعی گسترده هدایت می‌کند تا بهترین و بیشترین منفعت برای تمام اجتماع تأمین شود. البته این امر نیازمند نگاهی بلندمدت و گسترده به توسعه انسانی پایدار خواهد بود.

عدالت و انصاف

عموم افراد باید از فرصت‌های برابری برخوردار باشند و رفاه عمومی وابسته به این امر است که همه اعضای جامعه احساس ذینفع بودن داشته باشند. برای تحقق این امر، همه گروه‌های آسیب پذیر برای افزایش توانمندی‌های خود باید از حمایت‌های لازم برخوردار باشند (همان).

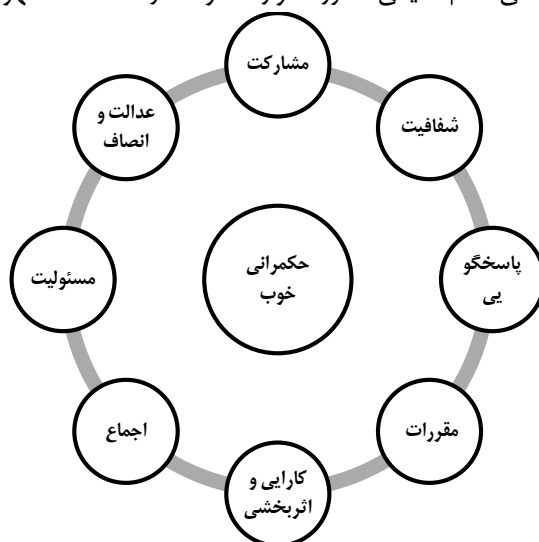
¹ Voice

² Government effectiveness

³ Regulatory quality

حاکمیت قانون

بر مبنای این شاخص، این مورد اندازه‌گیری می‌شود که کارگزاران تا چه حد به قواعد جامعه اعتماد دارند و به آنها پایبند هستند، مخصوصاً کیفیت اجرای قراردادهای، احتمال بروز جرم و جنایت و ... این شاخص حاکمیت قانون آمیزه‌های از عناصر متعدد است، برخی از آنها با استقلال قضایی، انصاف در رویه‌های قضایی، سرعت دادرسی‌ها، پاسخگویی قضایی و اعتماد به قوه قضائیه و همچنین لازم الاجرا بودن قراردادهای ارتباط دارد. موارد دیگر به جرم و جنایت و اجرای قانون ارتباط دارد (آلبرز، ۲۰۰۷: ۹). نمونه‌هایی از شاخص‌های اندازه‌گیری مقتضیات و شرایط حاکمیت قانون عبارتند از: آزادی انجمن‌ها، حقوق سیاسی، آزادی مطبوعات، مشارکت سیاسی (حق اظهار نظر و پاسخگویی)، بار اداری قوانین، پیچیدگی نظام مالیاتی، مقررات واردات و صادرات، فساد مشهود در میان قضات و محاکم.

نمودار ۱. مؤلفه‌های محوری نظریه حکمرانی خوب (یافته‌های پژوهش)

روش پژوهش

این پژوهش مبتنی بر منطق روش‌شناسی کیفی است و یکی از ویژگی‌های بنیادین پژوهش‌های کیفی، نظریه‌پردازی به جای آزمون نظریه است (ایمان، ۱۳۹۰: ۱۷۲). تکنیک پژوهش نیز تحلیل محتوای کیفی است که به محققان اجازه می‌دهد اصالت و حقیقت داده‌ها را به گونه ذهنی ولی با روش علمی تفسیر کنند و عینیت نتایج به وسیله وجود یک فرایند کدبندی نظام مند تضمین می‌شود. تحلیل محتوای کیفی به فراسویی از کلمات یا محتوای عینی متون می‌رود و تم‌ها یا الگوهای را که آشکار یا پنهان هستند به صورت محتوای آشکار می‌آزماید (یانژانگ، ۲۰۰۵). در اینگونه بررسی‌های کیفی، پژوهشگر بار ارزشی مفاهیم و عبارات‌های به کار برده شده را بررسی و شمارش می‌کند (رفیع‌پور، ۱۳۹۴). کاپلان^۳ تحلیل محتوا را معناشناسی آماری مباحث سیاسی تعریف می‌کند و کارل رایت^۴ آن را توصیف عینی، نظام‌دار و کمی رفتارهای نمادی می‌داند (ازکیا و دربان آستانه، ۱۳۹۳: ۳۸۹). این روش فنی برای یافتن نتایج پژوهش از طریق تعیین عینی و منتظم ویژگی‌های مشخص پیام‌هاست. تحلیل محتوا به منزله تکنیکی علمی عمدتاً در قرن بیستم رایج شد و شاخه‌های گوناگون علوم اجتماعی همچون ارتباطات، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و روان‌شناسی آن را در پژوهش‌های خود به کار گرفته‌اند (ایمان، ۱۳۹۰: ۱۷). تحلیل محتوای کیفی را می‌توان روش تحقیقی برای تفسیر ذهنی محتوای داده‌های متنی از طریق فرایندهای طبقه‌بندی نظام‌مند، کدبندی و تم‌سازی یا طراحی الگوهای شناخته شده دانست. برای هر پژوهشی که از روش تحلیل محتوا استفاده می‌کند می‌توان این هفت مرحله را برشمرد: بیان مسأله و تعیین اهداف تحقیق، تعیین پرسش تحقیق، تعیین محتوای مورد نظر برای تحقیق و انتخاب نمونه، تدوین فهرستی از موضوعات و تعیین مقوله‌ها، انجام تحلیل محتوا و تعیین فراوانی مقوله‌ها،

¹ Alberz

² Yanzhang

³ Kaplan

⁴ Wright

تجزیه و تحلیل نتایج به دست آمده، روایی و پایایی روش (همان، ۲۰). این روش مبتنی بر اقداماتی است: تعیین سند مورد نظر، تعریف کدها و رده‌هایی که داده‌های محتوا بر حسب آنها کدگذاری و رده بندی می‌شوند، تعریف شاخص‌ها و قواعدی رده‌بندی، تعریف واحدهای محتوایی شامل واحدهای ثبت، فحوا و شمارش، رده‌بندی عینی، رسیدگی به قابلیت اعتماد و اعتبار پژوهش و در نهایت تجزیه، تحلیل و تفسیر گزارش نهایی (ازکیا و دربان آستانه: ۱۳۹۳).

در پژوهش کنونی از بین روش‌های سه گانه تحلیل کیفی (قراردادی^۱، جهت‌دار^۲، تلخیصی^۳) از روش جهت‌دار استفاده شده است. گاه نظریه یا تحقیقات قبلی درباره یک پدیده مطرحند که یا کامل نیستند یا به توصیف‌های بیشتری نیازمندند. در این حالت محقق کیفی، روش تحلیل محتوا با رویکرد جهت‌دار را برمی‌گزیند. هدف تحلیل محتوای جهت‌دار، معتبر ساختن و گسترش دادن مفهومی چهارچوب نظریه و یا خود نظریه است (ایمان، ۱۳۹۰: ۲۰).

برای انجام کار، مراحل پیوسته صورت گرفته است: ابعاد یا مقوله‌های حکمرانی خوب را از نظریات استخراج کردیم و سپس هر یک از آنها را در تناظر معنایی با گزاره‌های سند قرار دادیم. همچنین بدلیل ابعاد خاصی که در دیدگاه شهید سلیمانی راجع به حکومت و حکمرانی وجود داشته است بعد دیگری را به ابعاد هشتگانه افزوده‌ایم که تحت عنوان بعد خاص حکمرانی حاج قاسم نامگذاری شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

همانگونه که در بخش چهارچوب نظری گفته شد، اصول حکمرانی خوب که مورد توافق صاحب نظران این حوزه است مشتمل بر هشت اصل محوری است: حساب پس دهی، کارایی و اثربخشی، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، اجماع‌سازی و حاکمیت قانون یا مهار فساد و شفافیت. برای دریافت دلالت‌های موجود در وصیت‌نامه، متناظر با هر یک از مؤلفه‌های حکمرانی، ابتدا متن سند مورد واکاوی قرار گرفته است تا واحدهای معنا بر اساس بار معنایی به نزدیک‌ترین مقوله اختصاص یابد. در ادامه سایر گزاره‌هایی معنایی در سند را که متناظر با مقوله‌های حکمرانی خوب نبوده‌اند تحت عنوان مقوله‌های خاص حکمرانی در نگرش شهید سلیمانی تقسیم‌بندی کرده‌ایم. مجموع سند پس از چندین بار تحلیل مضمون دارای ۴۲ گزاره حکمروایانه تشخیص داده شد. از این گزاره‌ها ۱۷ گزاره به صورت مستقیم مقوله‌های حکمرانی خوب را پوشش می‌دهند و ۲۵ گزاره نیز اختصاص به نگرش شهید سلیمانی نسبت به حکمرانی دارند. مقوله مسئولیت‌پذیری با ۶ گزاره بیشترین فراوانی را در حکمرانی خوب تشکیل داده است و سپس مقوله‌های حساب پس دهی با ۳ گزاره، کارایی و اثربخشی با ۳ گزاره، حاکمیت قانون با ۲ گزاره، اجماع‌سازی با ۲ گزاره و مشارکت با ۱ گزاره قرار داشته‌اند. همچنین در بخش مقوله‌های حکمرانی خاص در وصیت‌نامه شهید سلیمانی، مقوله پیوند با ولی فقیه با ۷ گزاره بیشترین فراوانی را در متن سند داشته و سپس مقوله‌های پیوندهای معنوی با خداوند با ۴ گزاره، مردم‌باوری با ۴ گزاره، روحیه عذرخواهی از مردم با ۴ گزاره، شهید باوری با ۳ گزاره و دشمن‌شناسی با ۱ گزاره دارای بیشترین فراوانی بوده‌اند.

جدول ۱. مقوله‌های اصلی حکمرانی خوب و واحدهای معنای متناظر در وصیت‌نامه شهید سلیمانی

مقوله‌های حکمرانی خوب	واحدهای معنای متناظر
حساب پس دهی	من نتوانستم حق لازم را پیرامون خیلی از شماها ادا کنم
	...به‌کارگیری افراد پاک‌دست
کارایی و اثربخشی	... به‌کارگیری افراد خدمتگذار به ملت نه افرادی که حتی اگر به میز یک دهستان هم برسند، خاطره خان‌های سابق را تداعی می‌کنند
	ملاک مسئولیت‌ها را برای انتخاب فرماندهان، شجاعت و قدرت اداره بحران قرار دهید.
	اخذ تصمیم به موقع و عمل به موقع
مشارکت	...هر یک از اینها اگر در غیر وقت خود صورت گیرد بر پیروزی شما تأثیر جدی دارد.
	اگر به اصول عمل شد ... یک رقابت صحیح بر پایه همین اصول برای انتخاب اصلح صورت می‌گیرد.
مسئولیت‌پذیری	وقتی صلاح را برای دفاع از دینت به دست گرفتیم، این‌ها ثروت دست من است.

¹ Conventional Content Analysis

³ Summative Content Analysis

² Directed Content Analysis

واحد‌های معنای متناظر	مقوله‌های حکمرانی خوب
در دفاع از دینت دویدم، جهیدم، خزیدم، گریستم و گریاندم، خندیدم و خنداندم، افتادم و بلند شدم.	
کسی که در نظام جمهوری اسلامی ایران می‌خواهد مسئولیتی را بپذیرد ... باید اعتقاد حقیقی به ... مسئولیت‌ها و مسئولیت در قبال ملت و اسلام (داشته باشد).	
کسی که در نظام جمهوری اسلامی می‌خواهد مسئولیتی را بپذیرد باید در دوره حکومت و حاکمیت خود، در هر مسئولیتی ... خود خدمتگذار واقعی ... باشد.	
مسئولین همانند پدران جامعه باید به مسئولیت خود پیرامون تربیت و حراست از جامعه عمل کنند.	
حکومت‌ها عامل اصلی در استحکام خانواده و از طرف دیگر عامل مهم از هم پاشیدن خانواده هستند.	
عزیزان در اصول اختلاف نکنید.	اجماع سازی
برادران و خواهران عزیز ایرانی من از اصول مراقبت کنید.	
... نه با بی‌مبالاتی و به خاطر احساسات و طلب برخی از آرا و احساس زودگذر ...	حاکمیت قانون و مهار فساد
مقابله با فساد و دوری از فساد و تجملات را شیوه خود قرار دهند.	

جدول ۲. مقوله‌های حکمرانی خاص در وصیت‌نامه شهید سلیمانی

واحد‌های معنای متناظر	مقوله‌های حکمرانی خاص شهید سلیمانی
خداوندا در دستان من چیزی نیست.	پیوندهای معنوی با خداوند
در دستانم چیزی را ذخیره کرده‌ام که به این ذخیره امید دارم و آن روان بودن پیوسته به سوی توست.	
یا ارحم الراحمین مرا بپذیر، پاکیزه بپذیر.	
رنگ خدا را به هر رنگی ترجیح دهید.	پیوند با ولایت فقیه
تو را شکرگزارم که مرا در مسیر عبد صالح دیگری (مقام معظم رهبری) قرار دادی.	
به دور از هر گونه اختلاف، برای نجات اسلام خیمه ولایت را رها نکنید.	
مهم‌ترین هنر خمینی عزیز این بود که اول اسلام را به پشتوانه ایران درآورد.	
شرط با هم بودن، توافق و بیان صریح حول محور اصول است.	
نصیحت او (مقام معظم رهبری) را بشنوید.	مردم‌باوری
با جان و دل به توصیه و تذکرات او به عنوان طیب حقیقی شرعی و علمی عمل کنید.	
کسی که در نظام جمهوری اسلامی می‌خواهد مسئولیتی را احراز کند، شرط اساسی آن این است که اعتقاد حقیقی و عملی به ولایت فقیه داشته باشد.	
تو را سپاس که مرا با بهترین بندگان درهم آمیختی.	ارزش‌مداری
مرا از خود می‌دانید، برادر خود و فرزند خود می‌دانید.	
در این عالم، صوتی که روزانه من شنیدم ... صدای فرزندان شهدا بود.	
در زندگی به انسانیت و عاطفه‌ها و فطرت‌ها بیشتر از رنگ‌های سیاسی توجه کردم.	شهید باوری
کسی که در نظام جمهوری اسلامی می‌خواهد مسئولیتی را بپذیرد باید در دوره حکومت و حاکمیت خود، در هر مسئولیتی ... خدمت به آنان (مردم) را عبادت بداند	
... به‌کارگیری افراد معتقد...	
شهدایان را در خودتان جلوه‌گر کنید با همان معنویت، صلابت و خصوصیت.	دشمن شناسی
در این عالم صوتی که روزانه من شنیدم ... صدای فرزندان شهدا بود.	
شهدا محور عزت و کرامت همه ما هستند.	روحیه عذرخواهی از مردم
شناخت به موقع دشمن و اهداف و سیاست‌های او	
از همسایگانم و دوستانم و همکارانم طلب بخشش و عفو دارم.	
من همیشه شرمنده آنها (مردم کرمان) هستم.	
خواهش می‌کنم مرا حلال کنید و عفو نمایید.	
...طلب عفو دارم.	

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که یافته‌ها نشان می‌دهد شهید سلیمانی به عنوان شخصیتی ملی و فراملی در زمینه‌های مدیریتی گوناگون، الگویی از یک مدیر نظامی و اجرایی محسوب می‌شود که نگاهش به موضوعات گوناگون می‌تواند برای پژوهشگران و مدیران قابل بهره‌برداری باشد. محسوب می‌شود که آوازه‌درایت، تعهد و توانمندی او مورد اعجاب همگان قرار گرفته است. در این راستا بهره‌گیری از اسناد مکتوب بجامانده می‌تواند نگاهی تحلیلی- راهبردی را در مسیر شناخت نگرش این شهید عزیز برای علاقه‌مندان فراهم سازد تا معلوم سازد این بزرگمرد میدان باور و عمل برای مدیران و مردم چه پیام‌هایی را به ارمان گذاشته است.

قله‌های نگرش شهید در نگاه حاکمیتی را برگرفته از یافته‌ها می‌توان در مسئولیت‌پذیری، پیوند با ولایت فقیه، پیوند معنوی با خداوند متعال، باور به نقش مردم در پیشبرد اهداف حاکمیت، روحیه عذرخواهی از مردم، ضرورت پاسخگو بودن حاکمان به مردم، تأکید بر اصول کارایی و اثربخشی و در نهایت باور به فرهنگ ایثار و شهادت در تحول جامعه دانست؛ مفاهیمی که امروزه در قالب مفاهیمی بین‌رشته‌ای توسط دانش‌های جامعه‌شناسی، مدیریت، علوم سیاسی و برنامه‌ریزی استراتژیک مورد مطالعه و نظریه‌پردازی قرار گرفته است.

مسئله ناکارآمدی عملکردی به عنوان مسأله‌ای پیچیده بارها توسط نظریه‌پردازان حوزه‌های گوناگون بحث و بررسی شده و از قالب چشم اندازهای متفاوت مورد تحلیل قرار گرفته است. اما نگاهی به نگرش حکمرانان موفق، می‌تواند هم عمق نگاه اینگونه شخصیت‌ها را به مسأله کارآمدسازی و شیوه‌های آن نشان دهد و هم تلفیقی را میان دانش نظری و واقعیت‌های تجربی فراهم آورد که هم زمینه‌ای را برای شناخت نگرش افراد مؤثر و موفق در تحول حاکمیتی فراهم می‌سازد و هم بستری را برای توسعه نظریه‌پردازی در آینده فراهم می‌سازد.

نگاه مستتر در وصیت‌نامه شهید سلیمانی دربرگیرنده عمق هستی‌شناختی اوست که زمینه‌های تحول در بستر سازمان‌ها را هدف قرار داده است. مسأله در نگاه او هم در سطح واقعیت‌ها و هم در سطح آرمان‌ها ارزش آفرین و تحول‌ساز است و زندگی او می‌تواند برای دست‌یابی جامعه امروز ایران به راهکارهایی عملی در گذر از مسائل و بحران‌های اجتماعی درس آموز باشد. جامعه امروز ایران به شدت نیازمند تکرار و بازتکرار این نگاه پاسخگویانه شهید سلیمانی است که «من نتوانستم حق لازم را پیرامون خیلی از شماها ادا کنم»؛ یعنی بپذیرد که میان وضع موجود و وضع مطلوب فاصله زیادی باقی است؛ از یک مدیر محلی تا یک مدیر ملی؛ تا آنگونه نشود که شهید بیان کرده است «...به‌کارگیری افراد خدمتگذار به ملت نه افرادی که حتی اگر به میز یک دهستان هم برسند، خاطره خان‌های سابق را تداعی می‌کنند».

جامعه امروز ایران نیازمند این است که بر شاخص‌های اثربخشی و کارایی بیش از گذشته تأکید کند تا نگرش شهید را عملیاتی نماید: «هر یک از اینها اگر در غیر وقت خود صورت گیرد بر پیروزی شما تأثیر جدی دارد». مدیران خرد و کلان باید پدران و دلسوزانه به وظایف خویش عمل کنند تا شیوه مدیریتی شهید سلیمانی تکثیر شود، آنجا که گفته است: «بر مسئولین همانند پدران جامعه باید به مسئولیت خود پیرامون تربیت و حراست از جامعه عمل کنند». البته این گزاره‌های حکمروایانه، تمام ماجرا نیست و سبک فکری و عملی شهید سلیمانی فراتر از این مفاهیم پیش‌رفته است و نوعی از حکمروایی متعالی‌تر را عرضه کرده است.

در مکتب شهید سلیمانی، حل مسأله ناکارآمدی در گرو ارتباط با خداست، ارتباطی قلبی و پیوسته: «رنگ خدا را به هر رنگی ترجیح دهید»؛ در گرو پیوندی مستمر با ولی فقیه است، آن هم نه ارتباطی عادی بلکه گسترده و همه‌جانبه: «با جان و دل به توصیه و تذکرات او به عنوان طبیب حقیقی شرعی و علمی عمل کنید»؛ در پیوند با مردم است: «در زندگی به انسانیت و عاطفه‌ها و فطرت‌ها بیشتر از رنگ‌های سیاسی توجه کردم»؛ مستلزم باور به عبادت دانستن انجام وظایف و مسئولیت‌هاست: «کسی که در نظام جمهوری اسلامی می‌خواهد مسئولیتی را بپذیرد باید در دوره حکومت و حاکمیت خود، در هر مسئولیتی ... خدمت به آنان (مردم) را عبادت بداند» و نیز حل مسأله ناکارآمدی‌ها در دیدگاه شهید سلیمانی، با باورمندی به شهید و شهادت در ارتباط است «شهیدان را در خودتان جلوه گر کنید با همان معنویت، صلابت و خصوصیت».

در این پژوهش تلاش شد با نگاهی تلفیقی و مبتنی بر منطق نوین حکمرانی خوب، به مسأله‌ای تاریخی ناکارآمدی عملکردها در ایران بر اساس شیوه‌ای کیفی بر اساس نگرش شهید سرافراز ایران شهید حاج قاسم سلیمانی بپردازیم. همانگونه که شرح داده شد افق‌های فکری شهید در کنار مجاهدت‌های عملی وی، ترکیبی از یک سبک حکمرانی ویژه را نشان می‌دهند که می‌توان آن را مکتب شهید سلیمانی قلمداد کرد و از آن برای حال حاضر و آینده ایران اسلامی الهام جست.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه شهید باهنر کرمان به خاطر حمایت معنوی در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری

می‌شود.

منابع

- ازکیا، مصطفی و دربان آستانه، علیرضا (۱۳۹۳). روش‌های کاربردی تحقیق. جلد اول، تهران، نشر کیهان.
- ایمان، محمدتقی و نوشادی، محمدرضا (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کیفی. نشریه پژوهش، ۳(۲)، ۴۴-۱۵.
- آلبرز، پیم (۱۳۹۲). مقایسه سه تحقیق درباره ارزیابی حاکمیت قانون. ترجمه سعید عطار، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- بهشتی، یاسر و البرزی، هادی (۱۳۹۹). تحلیل گفتمان وصیت‌نامه شهید سلیمانی. مطالعات دین و رسانه، ۲(۵-۶)، ۱۸-۲.
- پورعزت، علی اصغر و عطار طاهری، غزاله (۱۳۸۵). بررسی دلایل فروپاشی حکومت و تمدن باستانی هخامنشیان. نشریه پژوهش حقوق عمومی، ۸(۲۱)، ۱۱۹-۷۹.
- جلیلیان، حسین (۱۳۹۹). الگوی تفکر راهبردی مدیران جهادی بر اساس وصیت‌نامه شهید سلیمانی. مدیریت اسلامی، ۲۸(۳)، ۹۳-۱۱۱.
- حق شناس، علی محمد و همکاران (۱۳۷۹). فرهنگ معاصر هزاره. تهران، انتشارات فرهنگ معاصر.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۹۴). تکنیک‌های خاص تحقیق در علوم اجتماعی. تهران، شرکت سهامی انتشار.
- شهبازیان، محمد (۱۴۰۰). بررسی میانی انتظار مقاومتی و بازتاب آن در وصیت‌نامه شهید قاسم سلیمانی. انتظار موعود، ۲۱(۷۴)، ۹۷-۱۲۱.
- صیوری، منوچهر (۱۳۹۰). ضرورت اصلاح ساختار اداری در کتاب مسائل اجتماعی ایران. تهران، نشر آگه.
- فقیهی، ابوالحسن (۱۳۸۰). نظام‌های پاسخگویی در بخش دولتی: دیدگاه‌های تطبیقی. نشریه مطالعات مدیریت، ۲۹(۳)، ۵۳-۷۱.
- قلی پور، آرین؛ پورعزت، علی اصغر و حضرتی، محمود (۱۳۸۸). بررسی تأثیر رهبری خدمتگذار بر اعتماد سازمانی و توانمندسازی در سازمان‌های دولتی. نشریه مدیریت دولتی، ۲(۱)، ۱۱۸-۱۰۳.
- کشکولی، محمدرضا و اسلامی تنها (۱۳۹۹). تحلیل کنش‌های گفتاری وصیت‌نامه شهید قاسم سلیمانی. سلسله همایش‌های بین‌المللی گام دوم انقلاب اسلامی، ۲(۲)، ۳۰-۱.
- میدری، احمد (۱۳۸۳). تغییر در سیاست‌های بانک جهانی و پیدایش نظریه حکمرانی خوب. نامه مفید، ۱۰(۴۲)، ۹۳-۱۱۸.
- وحدانی‌نیا، ولی‌الله و درودی، مسعود (۱۳۹۸). سیاست‌گذاری عمومی متأخر؛ گذار از حکومت محوری به حکمرانی. فصلنامه دولت پژوهی، ۵(۱۸)، ۱۷۰-۱۳۱.
- های، کالین (۱۳۸۵). درآمدی بر تحلیل سیاسی. ترجمه احمد گل محمدی، تهران، نشر نی.

References

- World Bank. (1989). World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org>.
- World Health Organization. Regional Office for Europe, European Observatory on Health Systems and Policies, McQueen, David V, Wismar, Matthias, Lin, Vivian. et al. (2012). Intersectoral governance for Health in All Policies: Structures, actions and experiences. World Health Organization. Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/326430>.
- Zhang, Y., & Wildemuth, B.M. (2005). Qualitative Analysis of Content. *Human Brain Mapping*, 30(7), 2197-2206 <https://philpapers.org/rec/ZHAQAO>.

قراءة في وصية الحاج قاسم سليمان على أساس نظرية الحكم الرشيد

سيد محمد جواد قرجي*

معلومات المادة	خلاصة
نوع المقال: مقال بحثي	واليوم، وفر مفهوم الحوكمة الأساس لتغيير المواقف والعمل في مواجهة مشكلة عدم الكفاءة الوظيفية. وفي شكل هذا النموذج، يتم اتباع مبادئ المساءلة والكفاءة والفعالية وسيادة القانون والمساءلة والشفافية وبناء التوافق. أجري هذا البحث باستخدام منهج تحليل المحتوى النوعي وأظهرت نتائج البحث أن إرادة الشهيد سليمان، بالإضافة إلى ما تحمله من علامات الحكم الرشيد، لها علامات أخرى للحكم، مثل الارتباط الروحي بالله، وطاعة الله. سلطة الفقيه، والمؤمنين، وروح الاعتدال للناس، وما إلى ذلك. وهي تشمل في المجموع ٢٢ وحدة دلالية متميزة. وفي مجال الحكم الرشيد، تم تحديد ١٧ مقترحاً، منها ٦ مقترحات للمسؤولية، و٣ مقترحات للمساءلة، و٣ مقترحات تتعلق بالكفاءة والفعالية، ومقترحان لسيادة القانون، ومقترحان لسيادة القانون، ومقترح واحد للمشاركة. و٢٥ مقترحاً تشير إلى الأبعاد المحددة للحكم في الوصية. وتقودنا نتيجة هذا البحث إلى حقيقة أن شخصية الشهيد سليمان يمكن اعتبارها نموذجاً تحويلياً في مجال جعل النظام الإداري والمنظمات أكثر كفاءة.
الكلمات الرئيسية: الحكم الرشيد الشهيد سليمان مسألة عدم الكفاءة.	
تاريخ الاستلام: ٩ ذوالقعدة ١٤٤٥ تاريخ المراجعة: ٣ ذوالحج ١٤٤٥ تاريخ التبول: ٤ ذوالحج ١٤٤٥ تاريخ النشر على الإنترنت: ٦ ربيع الأول ١٤٤٦	
إقتباس: قرجي، سيد محمد جواد (١٤٠٣). قراءة في وصية الحاج قاسم سليمان على أساس نظرية الحكم الرشيد. مجلة مدرسة الحاج قاسم سليمان التعليمية، (١)، ١٧٤-١٦٥.	
الناشر: جامعة الشهيد باهنر كرمان	
DOI: 10.22103/mhq.2024.23461.1019	©The Author(s)